

РОЗДІЛ I. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

УДК 327.8-027.555(680=161.2)

Наталія Карпчук,

доктор політичних наук, професор кафедри міжнародних комунікацій та політичного аналізу,

Волинський національний університет імені Лесі Українки,

Natalia.karpchuk@vnu.edu.ua

ORCID ID: 0000-0002-9998-9538

DOI 10.29038/2524-2679-2024-02-5-23

**ДИПЛОМАТІЯ ДІАСПОРИ:
УКРАЇНЦІ В ПІВДЕННО-АФРИКАНСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ**

Публічна дипломатія є важливим інструментом сучасної зовнішньої політики держави. Вона зорієнтована на формування урядами позитивної, сприятливої зовнішньої громадської думки стосовно самої країни, її зовнішньополітичного курсу та навіть її внутрішньої політики. Проте публічна дипломатія – це не лише діяльність урядів; вона також реалізовується в контактах між людьми, зокрема через діяльність діаспори – «дипломатію діаспори» – у різних частинах світу. Упродовж та після Революції гідності через російську агресію в Україні та суперечливу підтримку української політики світовим співтовариством стало зрозуміло, що одних лише заходів традиційної дипломатії недостатньо. Повномасштабна війна РФ проти України консолідувала українську діаспору у всьому світі. Свій вагомий внесок зробили й українці в ПАР, де на урядовому рівні домінує чітка проросійська позиція попри заяви про нейтралітет. Асоціація українців у ПАР, створена у 2017 р., організовує розмаїття спеціальних подієвих заходів, зокрема святкування Дня Незалежності України, Міжнародного дня вишиванки, Українські дні, український фестиваль, знайомство з українськими стравами, художні й фотовиставки, показ художніх і документальних фільмів про історію та сьогодення України. Діаспоряни розвінчують кремлівську дезінформацію про Україну й організовують акції протесту на підтримку України. Активісти звертаються до уряду Південної Африки з проханнями публічно засудити вторгнення РФ в Україну; дозволити

безвізовий в'їзд для українців, чії родичі проживають у Південній Африці; використати всі політичні інструменти (зокрема БРІКС), щоб припинити російську агресію; зупинити економічну співпрацю з окупантом; припинити будь-яку ядерну співпрацю чи закупівлі з росією; денонсувати безвізовий режим із рф; припинити дію ліцензії RT на території Південної Африки. Асоціація українців у ПАР розбудовує прямі зв'язки з громадськими організаціями ПАР та впливовими південноафриканцями. Проводячи паралелі між подіями в Україні й нещодавнім минулим ПАР, Асоціація намагається формувати прихильне ставлення до України та її громадян і розуміння й підтримку її зовнішньополітичного вибору.

Ключові слова: публічна дипломатія, дипломатія діаспори, закордонна громадськість, комунікаційні ініціативи, Асоціація українців у ПАР (УАПАР).

Nataliia Karpchuk,

Lesya Ukrainka Volyn National University,

ORCID ID: 0000-0002-9998-9538

DIASPORA DIPLOMACY: UKRAINIANS IN THE SOUTH AFRICAN REPUBLIC

Public diplomacy is an important tool of the state's modern foreign policy. It is aimed at the formation of positive, favorable external public opinion by governments regarding the country itself, its foreign policy course and even its internal policy. However, public diplomacy is not only the activity of governments; it is also realized in people-to-people contacts, in particular through diaspora activities – “diaspora diplomacy” – in different parts of the world. During and after the Revolution of Dignity, due to the Russian aggression against Ukraine and the contradictory support of the Ukrainian policy by the international community, it became clear that the measures of traditional diplomacy alone are not enough. The full-scale war of the Russian Federation against Ukraine consolidated the Ukrainian diaspora all over the world. Ukrainians of the SAR also made a significant contribution, though clear pro-Russian position dominates at the government level, despite the declaration of neutrality. The Association of Ukrainians in South Africa, established in 2017, organizes a variety of special events, including the celebration of the Independence Day of Ukraine, International Embroidery Day, Ukrainian days, Ukrainian festival, acquaintance with Ukrainian dishes, art and photo exhibitions, feature and documentary films about the history and today's Ukraine. Diaspora debunks the Kremlin's disinformation about Ukraine and organizes protests in support of Ukraine. Activists appeal to the South African government to publicly condemn the Russian

invasion of Ukraine; to allow visa-free entry for Ukrainians whose relatives live in South Africa; to use all political tools (in particular BRICS) to stop Russian aggression; to cease economic cooperation with the occupier; to stop any nuclear cooperation or procurement with Russia; to denounce the visa-free regime with the RF; to terminate RT's license in South Africa. The Association of Ukrainians in South Africa builds direct ties with public organizations of South Africa and influential South Africans. Drawing parallels between the events in Ukraine and the recent past of South Africa, the Association tries to form a favorable attitude towards Ukraine and its citizens and understanding and support of its foreign policy choices.

Key words: public diplomacy, diaspora diplomacy, foreign public, communication initiatives, Association of Ukrainians in South Africa (UAZA).

1. ВСТУП

Постановка проблеми. У глобалізованому світі влада розподіляється й поширюється між різними типами акторів, уключаючи й недержавні. Відтак діаспори стають суб'єктами міжнародних відносин, особливо в рамках «м'якої сили» за здатність впливати на інших, щоб отримати заплановані результати шляхом залучення, а не примусу чи застосування сили. М'яка сила країни може проявлятися через її культуру, цінності й політику [23]. Діаспори формують привабливість держави їх походження в очах країни, що їх прийняла; дають змогу реалізовувати інформаційно-роз'яснювальну роботу, ініційовану зовнішньополітичними структурами; сприяють міжкультурному діалогу й порозумінню. З іншого боку, із поступовим зростанням розміру та сили діаспори стали впливовими акторами на внутрішньому й міжнародному фронтах, спроможними відіграти роль як миротворця, так і порушника миру.

РФ розпочала військову агресію проти України в лютому 2014 р. Із того часу й особливо з моменту широкомасштабного вторгнення 24 лютого 2022 р. українська діаспора в різних країнах зробила великий внесок у боротьбу за підтримку України. «Фактично дії українців за кордоном стали частиною тотального спротиву всієї української нації у війні з росією» [6]. Наприклад, 27 лютого 2022 р. у Торонто понад 20 тис. українців (наймасовіше зібрання українців у канадській історії) зібралися на протест під гаслом #StandWithUkraine. Діаспора вимагала від канадського уряду закрити небо над Україною, відключити росію від міжнародної платіжної системи SWIFT. Аналогічна ситуація зі США, Великою Британією та іншими великими європейськими країнами. 27 лютого 2022 р. у Берліні

500 тис. людей вийшли на мітинг проти російської агресії й висловили свою позицію щодо війни. Діаспора чинила тиск на владу держав та уряди стали міцними партнерами України.

Предметом нашого дослідження є публічна дипломатія української діаспори в Південно-Африканській республіці. Відносно невелика діаспора українців у ПАР проводить активну публічну дипломатію на захист інтересів України. Важливо, що діють вони в державі, яка має чітку проросійську позицію.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теорія про роль діаспор у міжнародних відносинах лише зароджується. Й. Шейн та А. Барт використовують конструктивізм, щоб досліджувати особистість, мотиви й переваги діаспори, і лібералізм – щоб пояснити результати їхніх дій [26]. Подібний підхід застосовано й Дж. М. Брінкергоф у статті про діаспору та конфліктні суспільства [14]. Ф. Б. Адамсон досліджує, як діаспори кидають виклик «традиційним уявленням про національну безпеку», стираючи межі між внутрішньою й зовнішньою безпекою та інституціями [11].

Ф. Б. Адамсон і М. Деметріу стверджують, що феномен діаспори є функцією як «недержавних політичних підприємців», так і державних еліт, які можуть використовувати поняття діаспори для отримання підтримки для політичних, матеріальних або конфліктних планів [12]. У цьому сенсі діаспори стають важливими акторами в ефекті «бумеранга» [21], за допомогою якого внутрішні актори використовують діаспору, щоб висловити, просувати й залучати те, що неможливо зробити в межах країни походження.

Питання публічної дипломатії було в центрі наукової уваги таких зарубіжних учених, як Е. Гулліон, К. Адельман, Дж. С. Най, Г. Туч, М. Леонард, М. Макклеллан, Б. Гокінг, Г. Пламрідж, Дж. Меліссен, П. ван Гам, Ч. Росс, Б. Очіпка та ін. Сутності публічної дипломатії стосуються дослідження В. Терещука, С. Гуцала, В. Ціватого, І. Сухорольської, Н. Земзюліної й ін. Більшість наукових доробків акцентують увагу на позитивних практиках провідних держав, але питання публічної дипломатії України, зокрема в несусідніх державах, залишається недостатньо розробленим.

Мета статті – аналіз ролі української діаспори в просуванні та захисті інтересів України в ПАР засобами публічної дипломатії України з метою протидії сучасним впливам і загрозам із боку російської федерації.

За концептуальну основу дослідження взято системний підхід, політичний прагматизм і політичну інтеракцію. Системний підхід розкриває сутність політики як цілісності; забезпечує засоби для аналізу форм його

взаємодії з природою, економікою, культурою, соціальною структурою; висвітлює канали впливу політичної поведінки на характер політичних інститутів і структур; доводить вплив політики на забезпечення єдності, соціальної інтеграції, мобілізації ресурсів суспільства й стабільності. Застосування цього підходу дало змогу проаналізувати комунікаційні ініціативи української діаспори в Південній Африці та ініціативи еліти. Політичний прагматизм – властивість політичної діяльності, у якій головним критерієм і чинником є досягнення мети. Із погляду політичного прагматизму, сутністю демократії й демократичного суспільства є здатність робити речі в процесі вільного необмеженого експериментування. На рівні окремих громад будь-яка ініціатива публічної дипломатії може бути експериментом, але в будь-якому разі переслідує головну мету – формування та просування позитивного іміджу держави і її зовнішньополітичних рішень, залучаючи до процесу інформування зовнішньої аудиторії пересічних громадян (об'єднаних у певні групи чи асоціації). Політична інтеракція як обмін інформацією за активної підтримки зворотного зв'язку дала змогу дослідити комунікаційну взаємодію української діаспори з громадянами ПАР задля спростування російських фейків і пропаганди, спрямованої проти України.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Із моменту першого визначення поняття «публічна дипломатія», запропонованого Е. Гулліоном у 1965 р., розроблено низку його версій. Один із найбільш цитованих учених Г. Тач [29, с. 3] визначає публічну дипломатію як відкритий комунікаційний процес, який ґрунтується на принципі публічності й намагається говорити з громадськістю, на відміну від традиційної дипломатії, характеристиками якої є секретність та ексклюзивність. Б. Сігнітцер і Т. Коомбс [28, с. 138–139] розуміють публічну дипломатію як спосіб, за допомогою якого уряд, приватні особи та групи можуть прямо чи опосередковано впливати на ті громадські думки й позиції, що безпосередньо впливають на зовнішньополітичні рішення іншого уряду. У їхньому розумінні, публічна дипломатія розширює поле традиційної дипломатичної діяльності: від сфери «високої політики» до різноманітних питань та аспектів повсякденного життя й від «закритої» сфери урядів і дипломатів до нових акторів та цільових груп, тобто різні особи, групи й установи, які долучаються до міжнародної комунікаційної діяльності та впливають на політичні відносини між країнами. Н. Дж. Кал [13] стверджує, що публічна дипломатія має справу з впливом суспільних

настроїв на формування й виконання зовнішньої політики. Вона охоплює виміри міжнародних відносин за межами традиційної дипломатії; культивування урядами громадської думки в інших країнах; взаємодію приватних груп та інтересів в одній країні з іншою; звітність про закордонні справи й вплив на політику; спілкування між тими, чия робота полягає в спілкуванні, тобто дипломатами та іноземними журналістами; і процес міжкультурної комунікації.

Українська дипломатична енциклопедія [10, с. 356] визначає публічну дипломатію як міжнародну діяльність, спрямовану на публічне представництво інтересів держав або легітимних інституцій (урядових установ, недержавних спільнот, організацій та осіб) у системі міжнародних відносин; діяльність офіційних державних інституцій, спрямована на формування міжнародного комунікативного середовища задля позитивного сприйняття й розуміння зовнішньої політики держави та протидії негативному позиціонуванню.

Дослідники цієї сфери вказують на бажані ефекти різноманітних заходів публічної дипломатії: зробити так, щоб передані повідомлення були «почутими», прийнятими та зрозумілими; створити й зміцнити позитивне ставлення до комунікованої політики в цільовій аудиторії й цим закріпити впізнаваність, позитивний імідж, репутацію та міжнародну позицію рідної країни [24].

Публічна дипломатія поєднує інформаційну, культурну, освітню діяльність. З одного боку, це інформаційне забезпечення політики країни, з іншого – формування розуміння й прихильного ставлення до країни, її ідей та цінностей із боку інших народів через освітні й культурні програми. Проводячи публічну дипломатію, керівництво держави може підвищити обізнаність зовнішньої громадськості про країну; формувати позитивне сприйняття країни; впливати на суспільну поведінку (залучати інвестиції, здобувати публічну підтримку позиції держави, переконувати політиків сприймати країну як союзника тощо). Основними інструментами публічної дипломатії є засоби масової інформації, міжнародні та національні неурядові організації, міжнародні неформальні контакти та обміни.

Американський фахівець із публічної дипломатії Ч. Росс [25] виділив сім «стовпів» публічної дипломатії:

- адвокація політики, тобто захист політичного курсу, щоб отримати підтримку національних інтересів;
- контекст, тобто пошук і створення сфер взаємних інтересів, спільної основи. Поширюючи фундаментальні цінності держави, маємо враховувати специфіку іноземної аудиторії та долати наявні стереотипи, зосереджуючись на загальних рисах;

- міжнародні повідомлення повинні бути послідовними, правдивими й достовірними;
- повідомлення мусять адаптуватися до конкретної аудиторії. Досягнення цієї мети ґрунтується на вивченні громадської думки та розумінні інших культур;
- використання національних і транснаціональних медіа;
- альянси й партнерства, глобальні корпорації, гуманітарні організації, спільноти мігрантів за кордоном тощо можуть допомогти охопити широку іноземну аудиторію;
- держава має будувати основи довіри та взаєморозуміння через справжнє прагнення до діалогу; держава повинна слухати світ, а також говорити з ним.

Отож одним зі «стовпів» публічної дипломатії є діаспора і її діяльність із просування зовнішньополітичних інтересів держави походження й формування прихильного ставлення до неї. Ключовими особливостями дипломатії діаспори є те, що вона бере початок у публічній сфері, виконується недержавними акторами та слугує суспільним інтересам [19].

Загальноприйнятого визначення «діаспори» немає; це пов'язано з тим, що цим терміном позначають багато різних явищ. Сьогодні діаспора (або широко відома як міграція населення держави) використовується як інструмент дипломатії для просування країни походження. Відповідно до визначення «дипломатії діаспори», наданого Хоакіном Гонсалес III, – це «колективна дія, яка керується, спрямовується та підтримується енергією й харизмою широкого кола мігрантів, які впливають на культуру, політику та економіку іншої країни способом, який є взаємовигідним для батьківщини й нової бази проживання» [18].

Діаспора сприяє країні походження таким чином: допомагає подолати бідність на рівні домогосподарств через грошові перекази, які відправляють до родичів; залучає прямі іноземні інвестиції; просуває торгівлю, діючи як посередники в наданні інформації про ринок і споживчі переваги обох країн; слугує інструментом обміну знаннями, передачі навичок та технологій між країною перебування й країною походження; пропагує імідж і культуру своєї батьківщини; сприяє дружбі та співпраці через особисті контакти й мережі [16], а також допомагає просувати інтереси країни походження [17].

Поділяємо думку Дж. М. Брінкергоф, що дипломатію діаспори відрізняють від публічної дипломатії три важливі особливості: 1) ідентичність діаспори приводить до конкретних застосувань дипломатії, для яких діаспори можуть відігравати унікальну роль, 2) реакція діаспорян

на глобальну кризу ідентичності й нерівності породжує певні мотиви та цілі залучення, 3) діаспоряни можуть мати опосередковану перевагу для публічної дипломатії [15].

Там, де офіційна дипломатія змушена говорити за зачиненими дверима, публічна дипломатія говорить відкрито в конференц-залах, галереях, квартирах, концертних залах, на площах і вулицях. Там, де офіційна дипломатія не відчиняє двері, публічна дипломатія запросить гостей зайти всередину. Зокрема, публічна дипломатія МЗС України має на меті об'єднати й створити синергію трьох напрямів роботи: іміджеві програми (конференції, круглі столи, публічні акції, взаємодія з експертами й громадянським суспільством загалом), культурну дипломатію (реформування системи культурного представництва України за кордоном, реалізація українських культурних проєктів за кордоном, сприяння залученню кращих зарубіжних культурних практик в Україну) і зв'язків із медіа (активне медіависвітлення, управління системою дипломатії в соціальних мережах, управління блогами МЗС, створення контенту та проведення онлайн-кампаній) [5].

Присутність української діаспори у світі є важливим ресурсом нашої держави. Проте впродовж років незалежності України існувала обоюдна проблема: 1) недостатня інституційна й фінансова підтримка діаспори з боку України; 2) аморфність, неконсолідованість діаспори, її неспроможність відстояти власні інтереси, відмова від національної ідентичності [7]. Однак війна РФ проти України «розбудила», об'єднала українську діаспору в спробі захистити державу свого походження.

Дипломатичні відносини між Україною та Південною Африкою розпочалися, коли Південна Африка відкрила посольство в Києві в жовтні 1992 р., а Україна відкрила посольство в Преторії в 1995 р. Проте обидві держави залишаються далекими *terra incognita* одна для одної. У ПАР Україна асоціюється з війною, студентськими протестами, футболістом Андрієм Шевченком [8].

ПАР не засудила анексію Криму росією. Проте з 1994 р. Південна Африка є рішучим прихильником невтручання у внутрішні справи суверенних держав і в межах Африканського Союзу дотримується принципу непорушності кордонів. 27 березня 2014 р. Південно-Африканська Республіка утрималася під час голосування з Резолюції Генасамблеї ООН про територіальну цілісність України після референдуму в Криму. Наступного дня Південна Африка виступила із заявою, у якій закликала російську федерацію та Україну до діалогу й співпраці в інтересах стабільності в ширшому регіоні [27].

Публічна дискусія щодо України (серед невеликої частини населення, бо йшлося про далеку країну) була неоднозначною. Багато головних медіа жорстко критикували дії росії в Україні. Проте деякі суб'єкти громадянського суспільства, історично пов'язані з прогресивним рухом проти апартеїду в Південній Африці, традиційно виступали проти західного «імперіалізму», як політичного, так і економічного. Отож їхні коментарі підтримували російську лінію, використовуючи схожу термінологію в описі того, що сталося на київському Майдані. Владу в Києві називали фашистською та хунтою й підтримка Заходом майданівців стала першим порушенням принципу невторчання [27].

Після повномасштабного вторгнення РФ в Україну Президент Південно-Африканської Республіки Сіріл Рамафоса прокоментував позицію своєї країни в питанні війни в Україні. Політик наполягає на тому, що Кейптун не буде втягнутий у «конфлікт», навіть якщо загрожує покарання за неприєднання (у вигляді санкцій). За його словами, ПАР дотримується «мирного вирішення конфліктів, де б ці конфлікти не виникали» [2]. Під час голосування за резолюцію із закликом до росії вивести свої війська з України саме ПАР утрималася. Крім того, 11 травня 2023 р. посол США в Південній Африці Рубен Брігеті звинуватив Кейптаун у торгівлі зброєю з Москвою.

Відсутність історичної української діаспори в Південній Африці (на відміну від Канади, США чи Аргентини, куди українці організовано мігрували переважно після Першої й Другої світових війн) є викликом для публічної дипломатії України. Українці збираються переважно навколо посольств і консульств, оскільки не було традиційних центрів, таких як церква, школа чи культурний центр, щоб зберегти й поширити обізнаність про Україну. Українці проживають переважно в Кейптауні, Преторії та Йоганнесбурзі. Значну кількість українців, які проживають у ПАР, становлять жінки, одружені з громадянами ПАР. Інші соціальні групи представлені науково-педагогічним, інженерно-технічним персоналом і працівниками сфери послуг [34].

Події 2013 та 2014 рр. в Україні стали поштовхом, який сприяв створенню українських об'єднань по всьому світу, уключаючи ПАР. Українська діаспора офіційно зареєструвала Об'єднання українців у Південній Африці (Ukrainian Association in South Africa (UAZA) – УАПАР) у 2017 р. Місія УАПАР – популяризувати Україну, її культуру, мову й інтереси, як незалежну демократичну країну [22].

Цілі УАПАР передбачають такі заходи в рамках публічної дипломатії:

- об'єднувати, розвивати інтереси, просувати та підтримувати українців

усіх поколінь і різного походження в Південній Африці, бути дійсним представником української громади в Південній Африці;

- розвивати мережу південноафриканців, а також представників інших національностей, які цікавляться українською культурою, мовою чи іншими аспектами українського соціального, економічного, академічного чи політичного життя;

- популяризувати українську культуру, мову й іншу інформацію про Україну в ПАР;

- сприяти культурному, соціальному, академічному та економічному співробітництву між ПАР й Україною;

- підтримувати та сприяти територіальній цілісності, національній ідентичності, гордості, безпеці, гуманітарним проектам й економічному процвітанню України;

- співпрацювати з урядами, державами, організаціями та окремими особами для досягнення зазначених цілей у дусі миру, свободи, рівності й справедливості [31].

Із метою створення / підвищення обізнаності південноафриканців про Україну українська діаспора організувала такі проекти:

- завдяки зусиллям діаспори й активній підтримці та співпраці з Посольством України в ПАР щороку, починаючи з 2013 р., проводять різноманітні акції, зокрема День Незалежності України, благодійні концерти, кінопокази, демонстрації. У День Соборності – флешмоб про викрадених політв'язнів – Савченко, Сенцова, Кольченка та інших. Читання української поезії присвячували вшануванню пам'яті Т. Шевченка, І. Франка, інших письменників;

- українська діаспора влаштувала акції протесту перед посольством російської федерації, щоб протидіяти розповсюдженню російської пропаганди в ЗМІ Південної Африки. Українці намагаються пояснити реальну ситуацію в Україні, безпосередньо спілкуючись із пересічними громадянами та публікуючи статті в місцевих друкованих й онлайн-медіа. Проблема в тому, що вони діють в атмосфері симпатії ПАР до росії, по-перше, через пам'ять про підтримку Нельсона Мандели Радянським Союзом, а по-друге – через низку сучасних двосторонніх проєктів, які фінансує російська федерація. Однак українці визнають, що південноафриканці мають тенденцію змінювати своє ставлення після того, як вони добре поінформовані [6];

- 12 березня 2016 р. в Кейптауні відкрито першу в ПАР українську недільну школу. Школа приймає дітей 3–12 років, де діти вивчають українську мову й культуру [33]. Того ж року діаспора створила Пласт у ПАР зі своїм гербом і куренем [4]; заплановано створення дитячого театру;

- з 28 лютого по 6 квітня 2017 р. проходили Українські дні в Кейптауні. Це була спроба українців, які проживають у Південній Африці, розповісти кейптаунцям більше про свою країну та культуру. Захід уключав доповіді, виставку книжок, показ фільмів та український фестиваль. На Українському фестивалі (11.03.2017 р. на полігоні, Токай) відвідувачі мали змогу почути українську народну та естрадну музику, подивитися народні танці, отримати майстер-класи з українських традиційних ремесел (писанкарство, приготування борщу, манера малювання Марії Приймаченко тощо), скуштувати українську їжу (борщ, вареники, деруни тощо), приготовлену українською громадою. Фестиваль поставив перед собою амбітну мету – поговорити про соціальну трансформацію, через яку пройшла Україна від комунізму до демократії, про інклюзивність і формування громадянського суспільства, про російсько-український конфлікт та про те, що це означає для українців, які живуть на цій території, і для світу. Українські дні в ПАР організовані за підтримки Посольства України в ПАР. Проте це була добровільна ініціатива, організована й фінансована винятково українською громадою [20];

- у рамках Днів спільно з Посольством України в ПАР проведено бесіду «Ціна України за європейський вибір: непрості відносини з росією». Обговорення коренів і витоків конфлікту в Україні відбувалося в Південно-Африканському інституті міжнародних відносин, який є найбільш упізнаваною установою в Південній Африці, що займається міжнародними відносинами;

- 22 листопада 2017 р. фільми, відібрані у співпраці з DocuDays (Міжнародний фестиваль прав людини), показували в театрі «Лабіа» до вшанування пам'яті жертв Голодомору, зокрема фільм «Гірки жнива». 100 гостей, серед яких дипломати, дослідники, політики, а також українська громада зібралися, щоб дізнатися більше про одну з найбільших трагедій ХХ ст., яка забрала життя 3–7 млн українців. Щоб підвищити обізнаність про Голодомор українці Південної Африки запросили всіх південноафриканців підписати петицію до Національної асамблеї про визнання організованого голоду 1932–1933 рр. актом геноциду проти українського народу й злочином проти людства;

- потрібно зазначити, що інші фільми були відібрані не лише для того, щоб говорити про Україну, а й для того, щоб порушити питання, які б мали резонанс і в Південній Африці, а саме: 1) «Євромайдан. Чорновий монтаж» розмови про Революцію гідності в Україні, знесення пам'ятників, студентські протести; подібні процеси, які змінюють майбутнє, відбувалися в Південній Африці у 2016 і 2017 рр.; 2) «Як вдома» розповідає про

внутрішнє переселення, яке також є серйозною проблемою в Південній Африці; різниця лише в тому, що українцям доводиться переселятися через війну, а південноафриканцям – через політичні й економічні проблеми; 3) «Українські шерифи» піднімають надзвичайно важливу для обох націй тему – як громади контролюють роботу поліції; 4) «Жива» – акцент на репресіях, які довелося пережити українцям після Другої світової війни, має паралелі з придушенням місцевого африканського руху за часів апартеїду [20];

- спеціальна дитяча програма включала показ анімації «Чарівне заклиття» (Микита Кожум'яка) українською мовою з англійськими субтитрами;

- 17 травня 2018 р. Національне телебачення ПАР відзначило Міжнародний день вишиванки, одягнувши традиційне вишиванкове вбрання. Телеведучі підкреслили, що цей одяг є символом сили, добробуту та краси;

- українська громада бере участь у таких ярмарках, як Africa's Big Seven – food and beverage industry trade expo, зокрема діаспора допомагала українським фірмам під час їх перебування в ПАР. Одну зі своїх цілей убачає в заохоченні виходу українських компаній на ринок Південної Африки [6];

- перший український фестиваль у Кейптауні 2017 р. надихнув місцевих українців відкрити українську пекарню в Странді, Західний Мис. Пекарня згодом переросла в продуктову компанію, яка пропонує найсвіжіші та найкращі традиційні домашні страви (вареники, борщ, пампушки, деруни, голубці, холодець, налисники, кишку, широкий асортимент випічки та смачних тортів) [32]. Власники стверджують, що хочуть, з одного боку, щоб українські емігранти повернулися до свого коріння, з іншого – сприяти позитивному сприйняттю України за допомогою національної кухні;

- травень 2019 р. – фотовиставка «Переможці». Куратор проєкту Соломія Вітвіцька та двоє ветеранів Володимир Воропай та Ольга Бенда приїхали до Південної Африки за підтримки УАПАР і Посольства України, щоб сприяти психологічній реабілітації та реінтеграції ветеранів у соціальне життя через спорт і служіння як натхнення для південноафриканців усіх здібностей [30];

- УАПАР у партнерстві з найбільшою неурядовою організацією з реагування на катастрофи африканського походження Gift of the Givers (GOTG) надає медичну підтримку й постачання їжі людям і тваринам в Україні з перших днів російської війни проти України. Організовано понад 30 заходів зі збору коштів у Кейптауні, Дурбані, Преторії, Йоганнесбурзі;

кошти розподілили по 48 містах, селищах і селах 16 постраждалих від війни областей України, у тому числі Сум, Харкова, Києва, Бучі, Маріуполя, Херсона, Миколаєва, Запоріжжя. 14 організацій-бенефіціарів (лікарні, дитячі будинки, притулки для тварин) отримали допомогу (продуктові набори, медикаменти й предмети гігієни) [30].

Українська громада в ПАР також активно долучається до діяльності інших громад, які постійно обмінюються досвідом, щоб зробити свої акції більш корисними та яскравими для південноафриканців, аби привернути увагу до України, української культури, мови тощо. Власне, їхня діяльність збігається із завданнями новоствореної міжнародної онлайн-кампанії #MyUkraineIs.

Є великий потенціал в освітньому секторі, бо багато місцевих студентів хочуть навчатися в Україні й вважають українську освіту освітою висої якості. Але оскільки українські виші слабо просувають свої інтереси в ПАР, українська діаспора намагається виступати посередником у рекламі переваг освіти в Україні [6].

Українці в Південній Африці звертають увагу українських чиновників та лідерів громадянського суспільства на Південно-Африканській інститут справедливості та примирення (*South African Institute for Justice and Reconciliation*), який насамперед займається вирішенням конфліктів та подоланням їх наслідків. Позитивні практики цього Інституту можуть бути дуже корисними для України, де такі проблеми, як велика психологічна дистанція різних поколінь, неприйняття суспільства тощо, не озвучуються, але можуть провокувати потенційні конфлікти та пов'язані з ними ризики [8].

Починаючи з 25 лютого 2022 р., з ініціативи УАПАР у Кейптауні, Преторії, Дурбані регулярно відбуваються мирні протести з вимогою до В. Путіна зупинити війну в Україні. Також активісти звертаються до уряду Південної Африки з проханнями:

- публічно засудити вторгнення рф в Україну;
- дозволити безвізовий в'їзд для українців, чиї родичі проживають у Південній Африці;
- використати всі політичні інструменти (зокрема БРІКС), щоб припинити російську агресію;
- зупинити економічну співпрацю з окупантом;
- припинити будь-яку ядерну співпрацю чи закупівлі з Росією;
- денонсувати безвізовий режим із рф;
- припинити дію ліцензії RT на території Південної Африки [3].

На сторінці Асоціації в соціальних мережах регулярно з'являється не лише правдива інформація про події в Україні, а й відео підтримки України

від небайдужих південноафриканців; активно розвінчуються російські міфи про расизм в Україні. Асоціація організовує безоплатний показ українських короткометражок з англійськими субтитрами, що сприяє побудові культурних мостів між країнами [3].

Діаспоряни визнають, що адвокація України перед владою ПАР стала найскладнішим викликом, бо влада держави зайняла нейтральну позицію щодо російського вторгнення. Українці намагалися переконати її змінити свою думку за допомогою петицій і звернень. Після інформаційної кампанії для урядовців УАПАР вирішила зосередити увагу на побудові коаліцій із громадськими організаціями, які відстоюють права людини. УАПАР створила неформальну коаліцію із впливовими в країні неурядовими організаціями – Фондом спадщини Десмонда і Лії Туту (Desmond & Leah Tutu Legacy Foundation) й Інститутом справедливості та примирення (Institute for Justice and Reconciliation). Стратегія УАПАР полягала в побудові прямих зв'язків із громадськими організаціями ПАР і впливовими південноафриканцями й поширенні знань про Україну, зокрема за допомогою мистецтва. Для цього УАПАР використовує різні приводи. Наприклад, із нагоди Місяця жінок організували виставку постерів на тему війни, які створили українські художниці платформи Sun-SeedArt. До Дня Незалежності України спільно з південноафриканськими митцями продумали й показали танцювальний перформанс «Ми стоїмо за свободу». До Дня спадщини, коли південноафриканці святкують культурне різноманіття своєї країни, українці ПАР записали відео про депортацію дітей до росії англійською й місцевими мовами – африкаанс, зулу й коса [1].

Пропаганда росії є дуже потужною в ПАР. росія грає на почуттях африканців, пригадуючи колишню радянську підтримку антиколоніальних рухів. Утім, за даними соціологічного дослідження компанії «Ipsos», проведеного в червні 2023 р., більшість південноафриканців (52 %) особисто підтримують Україну, тоді як 33 % – росію. Проте щодо активної позиції держави суспільна думка відрізняється: 59 % опитаних вважає, що в інтересах ПАР уряд повинен бути нейтральним, 23 % висловилися саме за підтримку України, а 18 % – росії. Тому УАПАР намагається змінити цю ситуацію, апелюючи до спільних цінностей боротьби за свободу та справедливість [1].

3. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Діаспора – мігранти, які, проживаючи за кордоном, можуть стати потужним рупором держави свого походження стосовно позитивного

іміджування держави, пояснення й просування цінностей, інтересів і цілей держави. Така діяльність відбувається в межах публічної дипломатії і її позначають поняттям «дипломатія діаспори», яку розуміють як колективну дію, що керується, спрямовується та підтримується енергією та харизмою широкого кола мігрантів, які впливають на культуру, політику та економіку іншої країни для обопільної вигоди і батьківщини, і держави, що їх прийняла. Особливо дієвою стала дипломатія української діаспори після повномасштабного вторгнення РФ в Україну. У цій статті ми проаналізували комунікаційні ініціативи української діаспори в ПАР, націлені на формування обізнаності з Україною та підтримку пересіченими південноафриканцями нашої держави. Попри невелику чисельність, їхні акції є дієвими. Однак діаспоряни комунікують в інформаційному середовищі, яке впродовж років транслює російські наративи й просуває погляд РФ на події в Україні. Асоціація українців у ПАР, окрім розмаїття відносно традиційних подієвих кампаній, розбудовує прямі зв'язки з громадськими організаціями ПАР і впливовими південноафриканцями. Проводячи паралелі між подіями в Україні та нещодавнім минулим ПАР, Асоціація намагається формувати прихильне ставлення до України і її громадян та розуміння й підтримку її зовнішньополітичного вибору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авраменко, А. (2023). «Говорити одним голосом»: як українці Нової Зеландії та ПАР підтримують Україну. *Радіо Свобода*, 30 лист. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/advokatsiya-ukrayiny-ukrayinska-diaspora-nova-zelandiya-par/32708310.html>
2. Горбачова, А. (2023). У ПАР пояснили свою позицію з питання війни в Україні. *УНІАН*, 25.05. URL: <https://www.unian.ua/world/viyna-v-ukrajini-u-par-poyasnili-svoyu-poziciyu-12269931.html>
3. Діаспора України: Південно-Африканська республіка (2022). *Міжнародний інститут освіти, культури та зв'язків з діаспорою*, 24.03. URL: <https://miok.lviv.ua/?p=20868>
4. Костюк, Б. (2017). У Південній Африці волонтери створили «Пласт» і українську школу». *Радіо Свобода*, 27 серп. 2017. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/28695319.html>
5. Кулеба, Д. (2015). Публічна дипломатія – нова зброя України в умовах гібридної війни. *Європейська правда*, 23 верес., 2015. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/experts/2015/09/23/7038633/>
6. Москалу, В. (2018). Українська діаспора в Південно-Африканській Республіці. *Global Ukraine News*. URL: <http://african.com.ua/ukrainian-in-south-african-republic/>
7. Мусієнко, І. (2014). Діаспоральна політика та її вплив на європейське сприйняття України. *Українознавчий альманах*, 15, 54–57.
8. Така далека і така подібна: український погляд з Південно-Африканської Республіки, 2017. URL: <http://svitua.com.ua/article/201705/3597-taka-daleka-taka-podibna-ukrayinskyu-poglyad-pivdenno>

9. Ткачук, Ф. (2022). Українська діаспора та війна: боротьба має тривати. *Українська правда*, 28 трав. 2022. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2022/05/28/7348901/>
10. Українська дипломатична енциклопедія: в 2 т. Київ: Знання України, 2004, т 1.
11. Adamson, F. B. (2006). Crossing Borders: International Migration and National Security. *International Security*, 31 (1), pp. 165–199. URL: <https://direct.mit.edu/isec/article-abstract/31/1/165/11862/Crossing-Borders-International-Migration-and?redirectedFrom=fulltext>
12. Adamson, F. B. and Demetriou, M. (2007). Remapping the Boundaries of “State” and ‘National Identity’: Incorporating Diasporas into IR Theorizing. *European Journal of International Relations*, 13 (4), pp. 489–526. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1354066107083145>
13. Cull, N. J. (2006). “Public Diplomacy” before Gullion: the Evolution of a Phrase. April 2006. URL: <HTTPS://USCPUBLICDIPLOMACY.ORG/BLOG/PUBLIC-DIPLOMACY-GULLION-EVOLUTION-PHRASE>
14. Brinkerhoff, J. M. (2011). Diasporas and conflict societies: conflict entrepreneurs, competing interests or contributors to stability and development? *Conflict, Security & Development*, 11 (02), ph. 115–143. URL: <https://doi.org/10.1080/14678802.2011.572453>
15. Brinkerhoff, J. M. (2019). Diasporas and Public Diplomacy: Distinctions and Future Prospects. *The Hague Journal of Diplomacy*, April 2019, 14 (1–2): 51–64. DOI: 10.1163/1871191X-14101015
16. Bulwaka, M. (2009). *Diaspora Diplomacy: A Case Study of Uganda*. [Dissertation]. URL: <http://uscpublicdiplomacy.org/pdfs/Bulwaka.pdf>
17. Christelle, M. Jovenir. (2013). *Diaspora Diplomacy: Functions, Duties, and Challenges of an Ambassador*, 2013. URL: https://www.academia.edu/13397113/Diaspora_Diplomacy
18. Gonzales, J. J. (2012). *Diaspora Diplomacy: Philippine Migration and its Soft Power Influences*. [PDF version]. Minneapolis: Mill City Press.
19. Institute for Public Diplomacy. 2023. URL: <https://www.publicdiplomacy.online/diaspora-diplomacy>
20. Kachur, D. & Rozumna, O. (2017). Starting a Dialogue: Ukrainian Cultural Diplomacy in South Africa. *Stratehichna Panorama*, 1, 24–30.
21. Keck, M. and Sikkink, K. (1998). *Activists Beyond Borders: Transnational Advocacy Networks in International Politics*, Ithaca, New-York: Cornell University Press.
22. Mission and objectives. Ukrainian Association of South Africa (UAZA). 2022. URL: <https://www.uaza.co.za/mission-and-objectives/>
23. Nye, J. (2008). *Public Diplomacy and Soft Power*. URL: <http://ann.sagepub.com/content/616/1/94.abstract>
24. Plavšak Krajnc, K. (2004). *Public Diplomacy: Basic concepts and trends*. URL: <http://www.ifimes.org/en/8020-public-diplomacy-basic-concepts-and-trends>
25. Ross, Ch. (2003). Pillars of Public Diplomacy. Grappling with International Public Opinion. URL: <http://hir.harvard.edu/article/?a=1117>
26. Shain, Y. and Barth, A. (2003). Diasporas and International Relations Theory. *International Organization*, 57 (3), pp. 449–479. URL: <https://www.cambridge.org/core/journals/international-organization/article/abs/diasporas-and-international-relations-theory/7CF236EDAD6B8BC9A86BD8A887EE13BB>

27. Sidiropoulos, E. (2016). South Africa's Response to the Ukrainian Crisis. URL: https://www.researchgate.net/publication/303632832_South_Africa's_Response_to_the_Ukrainian_crisis
28. Signitzer, B. H. & Coombs, T. (1992). Public Relations and Public Diplomacy. Conceptual Convergences. In: *Public Relations Review*, 18 (2), 137–147.
29. Tuch, H. *Communicating with the world: US public diplomacy overseas*. New York: St. Martin's Press, 1990.
30. UAZA ACTIVITIES in 2018–2022. URL: <https://www.uaza.co.za/category/news/>
31. Ukrainian Association of South Africa (website), 2018. URL: <http://www.uaza.co.za/>
32. Ukrainian bakery, 2018. URL: <http://www.ukrbakery.co.za/>
33. Ukrainian Sunday School in South Africa, 2018. URL: <http://www.uaza.co.za/ukrainian-school/>
34. Ukrainians in South Africa. Embassy of Ukraine to the Republic of South Africa? 20 August 2020. URL: <https://rsa.mfa.gov.ua/en/about-ukraine/225-ukrajinci-u-par>

REFERENCES

1. Avramenko, A. (2023). «Hovoryty odnym holosom»: yak ukrayintsi Novoyi Zelandiyi ta PAR pidtrymuyut' Ukrayinu. *Radio Svoboda*, 30 lystopada, 2023. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/advokatsiya-ukrayiny-ukrayinska-diaspora-nova-zelandiya-par/32708310.html>
2. Horbachova, A. (2023). U PAR poyasnyly svoyu pozytsiyu z pytannya viyny v Ukrayini. *UNIAN*, 25.05.2023. URL: <https://www.unian.ua/world/viyna-v-ukrajini-u-par-poyasnili-svoyu-pozyciyu-12269931.html>
3. Diaspora Ukrayini: Pivdenno-Afrykans'ka respublika. Mizhnarodnyy instytut osvity, kul'tury ta zv'yazkiv z diasporoyu, 24.03.2022. URL: <https://miok.lviv.ua/?p=20868>
4. Kostiuk, B. (2017). U Pivdenniy Afrytsi volonteriy stvoryly “Plast” i ukrainsku shkolu. In: *Radio Svoboda*, August 27. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/28695319.html>
5. Kuleba, D. (2015). Publichna dyplomatiya – nova zbroya Ukrainy v umovakh hibrydnoyi viyny. In: *Yevropeiska Pravda*, September 23. URL: <https://www.euointegration.com.ua/experts/2015/09/23/7038633/>
6. Moskalu, V. (2018). Ukrainska Diaspora v Pivdenno-Afrykanskyi Respublitsi. In: *Global Ukraine News*. URL: <http://african.com.ua/ukrainian-in-south-african-republic/>
7. Musiyenko, I. (2014). Diasporalna polityka ta yiyi vplyv na yevropeiske spryinyatiya Ukrainy. In: *Ukrainoznavchyi Almanakh*, 15, 54–57.
8. Taka daleka i taka podibna: ukrainskyi pohlyad z Pivdenno-Afrykanskoji Respubliki, 2017. URL: <http://svitua.com.ua/article/201705/3597-taka-daleka-taka-podibna-ukrayinskyy-poglyad-pivdenno>
9. Tkachuk, F. (2022). Ukrayins'ka diaspora ta viyna: borot'ba maye tryvaty. *Ukrayins'ka pravda*. 28 travnya, 2022. URL: <https://www.ppravda.com.ua/columns/2022/05/28/7348901/>
10. Ukrainska dyplomatychna entsyklopediya: v 2 t. Kyiv: Znanniya Ukrainy, 2004. T 1.
11. Adamson, F. B. (2006). Crossing Borders: International Migration and National Security. *International Security*, 31 (1), pp. 165–199. URL: <https://direct.mit.edu/isec/article-abstract/31/1/165/11862/Crossing-Borders-International-Migration-and?redirectedFrom=fulltext>

12. Adamson, F. B. and Demetriou, M. (2007). Remapping the Boundaries of “State” and ‘National Identity’: Incorporating Diasporas into IR Theorizing. *European Journal of International Relations*, 13 (4), pp. 489–526. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1354066107083145>
13. Cull, N. J. “Public Diplomacy” before Gullion: the Evolution of a Phrase. April 2006. URL: <HTTPS://USCPUBLICDIPLOMACY.ORG/BLOG/PUBLIC-DIPLOMACY-GULLION-EVOLUTION-PHRASE>
14. Brinkerhoff, J. M. (2011). Diasporas and conflict societies: conflict entrepreneurs, competing interests or contributors to stability and development? *Conflict, Security & Development*, 11 (02), ph.115–143. URL: <https://doi.org/10.1080/14678802.2011.572453>
15. Brinkerhoff, J. M. (2019). Diasporas and Public Diplomacy: Distinctions and Future Prospects. *The Hague Journal of Diplomacy*, April, 14 (1–2); 51–64. DOI: 10.1163/1871191X-14101015
16. Bulwaka, M. (2009). *Diaspora Diplomacy: A Case Study of Uganda*. [Dissertation]. URL: <http://uscpublicdiplomacy.org/pdfs/Bulwaka.pdf>
17. Christelle, M. (2013). Jovenir. *Diaspora Diplomacy: Functions, Duties, and Challenges of an Ambassador*. URL: https://www.academia.edu/13397113/Diaspora_Diplomacy
18. Gonzales, J. J. (2012). *Diaspora Diplomacy: Philippine Migration and its Soft Power Influences*. [PDF version]. Minneapolis: Mill City Press.
19. Institute for Public Diplomacy, 2023. URL: <https://www.publicdiplomacy.online/diaspora-diplomacy>
20. Kachur, D. & Rozumna, O. (2017). Starting a Dialogue: Ukrainian Cultural Diplomacy in South Africa. *Stratehichna Panorama*, 1, 24–30.
21. Keck, M. and Sikkink, K. (1998). *Activists Beyond Borders: Transnational Advocacy Networks in International Politics*, Ithaca, New-York: Cornell University Press.
22. Mission and objectives. Ukrainian Association of South Africa (UAZA), 2022. URL: <https://www.uaza.co.za/mission-and-objectives/>
23. Nye, J. (2008). Public Diplomacy and Soft Power. URL: <http://ann.sagepub.com/content/616/1/94.abstract>
24. Plavšak Krajnc, K. (2004). *Public Diplomacy: Basic concepts and trends*. URL: <http://www.ifimes.org/en/8020-public-diplomacy-basic-concepts-and-trends>
25. Ross, Ch. (2003). Pillars of Public Diplomacy. Grappling with International Public Opinion. URL: <http://hir.harvard.edu/article/?a=1117>
26. Shain, Y. and Barth, A. (2003). Diasporas and International Relations Theory. *International Organization*, 57 (3), pp. 449–479. URL: <https://www.cambridge.org/core/journals/international-organization/article/abs/diasporas-and-international-relations-theory/7CF236EDAD6B8BC9A86BD8A887EE13BB>
27. Sidiropoulos, E. (2016). South Africa’s Response to the Ukrainian Crisis. URL: https://www.researchgate.net/publication/303632832_South_Africa's_Response_to_the_Ukrainian_crisis
28. Signitzer, B. H. & Coombs, T. (1992). Public Relations and Public Diplomacy. Conceptual Convergences. In: *Public Relations Review*, 18 (2), 137–147.
29. Tuch, H. *Communicating with the world: US public diplomacy overseas*. New York: St. Martin's Press, 1990.

30. UAZA ACTIVITIES in 2018–2022. URL: <https://www.uaza.co.za/category/news/>
31. Ukrainian Association of South Africa (website), 2018. URL: <http://www.uaza.co.za/>
32. Ukrainian bakery, 2018. URL: <http://www.ukrbakery.co.za/>
33. Ukrainian Sunday School in South Africa, 2018. URL: <http://www.uaza.co.za/ukrainian-school/>
34. Ukrainians in South Africa. Embassy of Ukraine to the Republic of South Africa. 20 August 2020. URL: <https://rsa.mfa.gov.ua/en/about-ukraine/225-ukrajinci-u-par>

Матеріал надійшов до редакції 17.08.2024 р.

УДК:327.5/.8

Вікторія Погрібна,

доктор соціологічних наук, професор кафедри міжнародного права,
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
vilpog2017@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-5101-0386;

Людмила Герасіна,

доктор соціологічних наук, професор, м. Чернівці,
herasina@ukr.net
ORCID ID: 0000-0002-3299-5255
DOI 10.29038/2524-2679-2024-02-23-42

ПРИРОДА СУЧАСНОЇ ГЕОПОЛІТИЧНОЇ КРИЗИ ТА ГОЛОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЗМІН СВІТОУСТРОЮ

У статті вміщено наукову кваліфікацію та оцінку перспектив системної трансформації сучасного міжнародного простору через виявлення й аналіз чинників/тригерів, що спричинили поточну геополітичну кризу («шторм»), і домінуючих тенденцій цього процесу. Проведено аналіз чинної моделі та запропоновано перспективні «моделі» переформатування світоустрою в сучасній геополітичній парадигмі.

Показано, що зараз світ перебуває в стані системної невизначеності через розгортання глибинної геополітичної кризи. Останню розглянуто як «розлам і руйнування» усталених макрополітичних пропорцій та